

Právo duševního vlastnictví v informační společnosti, ochrana počítačových programů a databází

JUDr. Zuzana Vylegalová

Úvod

- Smyslem autorskoprávní úpravy obecně je poskytnout ochranu výsledkům jedinečné tvůrčí činnosti člověka vyjádřeným v objektivně vnímatelné podobě (tj. autorským dílům).
- Tato ochrana se projevuje v podobě přiznání řady nepřevoditelných majetkových a osobnostních práv autorovi díla.
- S jejich vývojem jsou zpravidla spojeny značné náklady, a přestože o nich nelze vždy hovořit jako o jedinečném výsledku tvůrčí činnosti autora, jsou až na výjimky považovány za autorské dílo.

Základní pojmy

- Data
- Informace
- Počítačový program
- Software

Data

- Lze charakterizovat ***jako libovolnou posloupnost znaků***, přičemž se nemusí jednat pouze o bity či bajty, tedy o data tak, jak je chápeme v oblasti výpočetní techniky.
- Pod posloupností se mohou skrývat libovolné znaky, třeba i ty, které vůbec neznáme či u kterých si nedokážeme představit, že jde o nějaké znaky, o nějaké písmo. Posloupnost dat tak může být již sama o sobě na první pohled pro nás nesrozumitelná, složená z něčeho, co vůbec nemusíme chápat.

Informace

- Informace je **poznatek, týkající se jakýchkoliv objektů**, tedy faktů, událostí, myšlenek nebo pojmů, které **dostávají zvláštní význam díky kontextu, do něhož jsou zařazeny.**
- Jsou jakýmkoliv projevem, který může mít smysl pro příjemce nebo toho, kdo je vysílá.

Počítačový program

- Počítačový program je buď úplnou posloupností počítačem vykonatelných operací (instrukcí) anebo obsahuje takovou sekvenci příkazů, které počítač umí zpracovat svým hardware, aby dosáhl požadovaného výsledku zadané úlohy.
- V současných počítačích se programy vytvářejí prostřednictvím tzv. programovacích jazyků jako univerzálně použitelné „elektronické stroje“, které jsou závislé pouze na operačním systému počítače, resp. nominálním výkonu hardware.

Počítačový program (autorský zákon)

- Ačkoli s pojmem počítačového programu autorský zákon pracuje, jeho *výslovnou definici* v něm, stejně jako v předpisech evropského práva, *nenalezneme*. Je tomu tak proto, že vývoj moderních technologií je natolik dynamický, že by se případná definice mohla snadno stát neaktuální a díky tomu by autorskoprávní úprava nemusela dopadat na nové druhy počítačových programů, které by ji nenaplnily.
- Autorskoprávní ochrana počítačového programu vzniká ve dvou případech:
- prvním případem je, **pokud počítačový program splňuje všechny zákonem uvedené pojmové znaky autorského díla, včetně požadavku jedinečnosti.**
- **pro připomenutí - Autorské dílo - je definováno v § 2 AZ, který stanoví, co je autorským dílem, popřípadě co je za autorské dílo považováno: Autorským dílem je jedinečný výsledek tvůrčí činnosti autora vyjádřený v jakékoli objektivně vnímatelné podobě. (§ 2 odst. 1 AZ)**
- vedle toho je však počítačový program chráněn autorským zákonem také v případě, kdy sice nenaplnuje požadavek jedinečnosti, ale naplňuje „pouze“ požadavek původnosti (originality) v tom smyslu, že je autorovým vlastním duševním výtvořem. V takovém případě hovoříme o tzv. fiktivním autorském dílu, u něhož se žádná jiná kritéria pro stanovení způsobilosti k ochraně neuplatňují.

- Důvodem pro přiznání autorskoprávní ochrany počítačovým programům, ačkoli nesplňují pojmové znaky autorského díla (zejména požadavek jedinečnosti) uvedené v obecné definici autorského díla, jsou především dány hospodářským významem počítačových programů a potřebou ochrany značných investic, které s jejich vývojem souvisejí. Nelze totiž v praxi vyloučit situaci, kdy nezávisle na sobě (aniž by jeden byl plagiátem druhého) vzniknou dva shodné počítačové programy, které jsou duševními výtvoři svých autorů a které by jinak (protože nesplňují požadavek jedinečnosti) nepožívaly autorskoprávní ochrany.

Počítačové programy nepodléhající ochraně autorského práva

- Z výše uvedeného vyplývá, že autorským právem není chráněn počítačový program, ***u něhož není naplněn požadavek jedinečnosti ani původnosti.*** V praxi se jedná o počítačové programy, které jsou
- vytvořeny např. automaticky pomocí jiného programu,
- nebo zcela rutinně s dopředu předurčenými postupy či účelem, tj. bez jakékoli osobní invence, vylučující duševní tvorbu autora.

To ovšem nijak nevylučuje obchodní využití, ani ochranu takových počítačových programů na základě jiných práv duševního vlastnictví, jako je např. know-how či obchodní tajemství. Podle autorského zákona rovněž nejsou chráněny pouhé myšlenky a principy, na nichž je založen jakýkoli prvek počítačového programu, včetně těch, které jsou podkladem jeho propojení s jiným programem

Software

- Softwarem je obecný termín, který pojmenovává soubor počítačových programů, procedur a s nimi spojené dokumentace, které provádějí určité činnosti v rámci počítačového systému (počítače, skupiny počítačů).

SHAREWARE

- *Volně šiřitelné programy*, které jejich autoři distribuují mimo běžné obchodní sítě, vycházejíc z principu, že tento způsob šíření je méně nákladný a snáze dostupný pro nejširší uživatelskou obec. Po určitou dobu však bývá možno užívat program bezplatně. Za použití takového programu je třeba autorovi poskytnout požadovanou odměnu a registrovat se. Neregistrované programy pak bývají většinou funkčně omezeny, časově limitovány nebo jinak upraveny. Možnost sharewarové distribuce z hlediska AutZ je naprosto bezproblémová, neboť nevýhradní licenční smlouvy nevyžadují písemnou formu.

FREWARE

- *Volně použitelný/šířitelný software* s ještě přístupnějším stupněm užívání, než je tomu u shareware.
- Programy s tímto označením lze nejenom zcela libovolně šířit, kopírovat (to umožňuje většinou i shareware), ale navíc *rozsah užívání není nikterak omezen (x shareware)*

PUBLIC DOMAIN

- Jde o počítačové programy, k nimž se autoři „pro forma“ vzdali autorských práv – tak je tomu alespoň v jejich prohlášeních dané programy doprovázejících.

FREE SOFTWARE, Open Licence Software,

- Ještě propracovanější formy vytvořené za účelem konkurování MICROSOFTU a jemu spřízněným firmám.

Do práva autorského *nezasahuje oprávněný uživatel rozmnoženiny počítačového programu, jestliže:*

- rozmnožuje, překládá, zpracovává, upravuje či jinak mění počítačový program, je-li to nezbytné k využití oprávněně nabyté rozmnoženiny počítačového programu, činí-li tak při zavedení a provozu počítačového programu nebo opravuje-li chyby počítačového programu,
- jinak rozmnožuje, překládá, zpracovává, upravuje či jinak mění počítačový program, je-li to nezbytné k využití oprávněně nabyté rozmnoženiny počítačového programu v souladu s jeho určením, není-li dohodnuto jinak,

.....

- zhotoví si záložní rozmnoženinu počítačového programu, je-li nezbytná pro jeho užívání,
- zkoumá, studuje nebo zkouší sám nebo jím pověřená osoba funkčnost počítačového programu za účelem zjištění myšlenek a principů, na nichž je založen kterýkoli prvek počítačového programu, činí-li tak při takovém zavedení, uložení počítačového programu do paměti počítače nebo při jeho zobrazení, provozu či přenosu, k němuž je oprávněn,

.....

- rozmnožuje kód nebo překládá jeho formu při rozmnožování počítačového programu nebo při jeho překladu či jiném zpracování, úpravě či jiné změně, je-li k ní oprávněn, a to samostatně nebo prostřednictvím jím pověřené osoby, jsou-li takové rozmnožování nebo překlad nezbytné k získání informací potřebných k dosažení vzájemného funkčního propojení nezávisle vytvořeného počítačového programu s jinými počítačovými programy, jestliže informace potřebné k dosažení vzájemného funkčního propojení nejsou pro takové osoby dříve jinak snadno a rychle dostupné a tato činnost se omezuje na ty části počítačového programu, které jsou potřebné k dosažení vzájemného funkčního propojení.

Obchodování s počítačovými programy

- Předmětem obchodování jsou počítačové programy
 - *nakupovaný program se někdy tváří*
- jako zboží (při nákupu programového vybavení na nosičích za účelem dalšího prodeje), někdy ale
- jako právo (při pořízení pro vlastní potřebu). Podstatou programového vybavení je nepochybně právo, a to (z pohledu uživatele) právo k užívání autorského díla
 - hodnota vlastního programového vybavení může mnohonásobně převyšovat hodnotu materiálního nosiče – obvykle tomu tak bývá.

Pojmy

- AUTOR je ten, kdo vytvořil svojí tvůrčí činností program a komu svědčí osobnostní/osobní, případně i majetkové práva k programu.
- DISTRIBUTOR je podnikatelský subjekt, který má od autora (případně od jiného distributora) majetková práva k programu, jež ho opravňují dále program distribuovat.
- ZPROSTŘEDKOVATEL je ten, kdo se na základě zprostředkovatelské smlouvy zavazuje za úplatu obstarat zájemci (autorovi nebo distributorovi) uzavření smlouvy se třetí osobou; touto třetí osobou obvykle bude konečný uživatel programu, ale může jí být i další distributor.

Databáze

- Databází je pro účely AutZ soubor nezávislých děl, údajů nebo jiných prvků, systematicky nebo metodicky uspořádaných a individuálně přístupných elektronickými nebo jinými prostředky, bez ohledu na formu jejich vyjádření (k tomu též dílo souborné - ustanovení § 2 odst. 2 a 5 AutZ).
- Databáze, která je způsobem výběru nebo uspořádáním obsahu autorovým vlastním duševním výtvořem a jejíž součástí jsou systematicky nebo metodicky uspořádány a jednotlivě zpřístupněny elektronicky či jiným způsobem, je dílem souborným

Databáze

- Zvláštní práva k databázi přísluší pořizovateli databáze, pokud pořízení, ověření nebo předvedení obsahu databáze představuje kvalitativně nebo kvantitativně podstatný vklad bez ohledu na to, zda databáze nebo její obsah jsou předmětem autorskoprávní nebo jiné ochrany. Každý nový kvalitativně nebo kvantitativně podstatný vklad do databáze spočívající v doplnění, zkrácení či jiných úpravách má za následek nový běh trvání práva podle §93 AutZ.

Pojmy

- **Pořizovatel databáze** je fyzická nebo právnická osoba, která na svou odpovědnost pořídí databázi, nebo pro kterou tak z jejího podnětu učiní jiná osoba.
- Obsah zvláštního práva pořizovatele databáze
 - Pořizovatel databáze má právo na vytěžování nebo na zužitkování celého obsahu databáze nebo její kvalitativně nebo kvantitativně podstatné části a právo udělit jinému oprávnění k výkonu tohoto práva.
 - Vytěžováním se rozumí trvalý nebo dočasný přepis celého obsahu databáze nebo jeho podstatné části na jiný podklad, a to jakýmikoli prostředky nebo jakýmkoli způsobem.

Pojmy

- Zužitkováním se rozumí jakýkoli způsob zpřístupnění veřejnosti celého obsahu databáze nebo jeho podstatné části rozšiřováním rozmnoženin, pronájmem, spojením on-line nebo jinými způsoby přenosu.
- Půjčování originálu nebo rozmnoženiny databáze není vytěžování ani zužitkování. Opakované a systematické vytěžování nebo zužitkování nepodstatných částí obsahu databáze a jiné jednání, které není běžné, přiměřené a je na újmu oprávněným zájmům pořizovatele databáze, není dovoleno.
- Právo pořizovatele databáze je převoditelné.

Pojmy

Omezení zvláštního práva pořizovatele databáze

- Do práva pořizovatele databáze, která byla zpřístupněna jakýmkoli způsobem veřejnosti, nezasahuje oprávněný uživatel, který vytěžuje nebo zužitkovává kvalitativně nebo kvantitativně nepodstatné části obsahu databáze nebo její části, a to k jakémukoli účelu, za podmínky, že tento uživatel databázi užívá běžně a přiměřeně, nikoli systematicky či opakovaně, a bez újmy oprávněných zájmů pořizovatele databáze, a že nezpůsobuje újmu autorovi ani nositeli práv souvisejících s právem autorským k dílům nebo jiným předmětům ochrany obsaženým v databázi.

Bezúplatné zákonné licence

- Do práva pořizovatele jím zpřístupněné databáze též nezasahuje oprávněný uživatel, který vytěžuje nebo zužitkovává podstatnou část obsahu databáze:
 - a) pro svou osobní potřebu,
 - b) pro účely vědecké nebo vyučovací, uvede-li pramen, v rozsahu odůvodněném sledovaným nevýdělečným účelem, a
 - c) pro účely veřejné bezpečnosti nebo správního či soudního řízení.